

# Duchovní souvislosti v utváření lidského organismu

## Druhá přednáška

### O duchovnu-duševnu člověka mezi smrtí a novým zrozením

Rudolf Steiner

GA 218

Stuttgart, 14. října 1922

*Imaginativní poznání duchovna-duševna. Rozdíl vůči vzpomínkovému obrazu. Moudrost tvořící tělo jako nazírání obrazného tableau duchovna-duševna před zrozením. Souvislost člověka s vesmírem pomocí inspirace.*

Naposledy jsem zde hovořil o oblasti nevědomého života, to znamená onoho života, který zůstává nevědomý pro obyčejné vědomí člověka, jaké dnes má v zemském bytí. Hovořil jsem o charakteru života spánku a pokusil jsem se vám vylíčit v jednotlivostech zcela konkrétně, co prožívá lidská duše od usnutí do probuzení. Mohli jste snad poznat, že tyto zážitky lidské duše mezi usnutím a procitnutím jsou zřetelná projevení věčného, nepomíjivého života lidské duše, protože jste mohli nahlédnout, že to, co duše prodělává ve stavu spánku, jsou naprosto zážitky z duchovního světa. A víte přece, že se poznatky takovéhoto nadsmyslových zážitků mohou získat tím, co jsem vám zde častěji ústně vylíčil a také podal písemně ve své knize „Jak dosáhneme poznání vyšších světů“, ve své „Tajné vědě v nástinu“ atd. Víte, že to, co existuje jako poznání v obyčejném vědomí člověka, se může vyvinout v takzvané poznání imaginativní, inspirativní a intuitivní. Takové zážitky, jaké má duše nevědomě ve spánku, jsou jaksi osvětlovány silou, kterou si může poznávající lidská duše získat, vyvine-li se k imaginaci, inspiraci a intuici. Tímtež vývojem je ale také možné probádat až k jistému stupni onu část nevědomého lidského prožívání, jejíž je život spánku jen odleskem, otiskem, onu část, z níž lidská duše vystupuje, když přichází narozením nebo řekněme počtím do fyzického pozemského bytí, a do které opět vstupuje, když se smrtí odpoutává od tohoto fyzického pozemského bytí. A dnes bude mým úkolem vylíčit vám alespoň v náznaku něco z toho, co stojí za událostmi narození (nebo počtí) a smrti pro duševně-duchovní život člověka.

Dosáhne-li člověk nejprve imaginativního poznání (které vám zde líčit nechci, učinil jsem to již častěji, i to, jak ho lze získat), tak je tím prvním to, že jeho fyzický zemský život leží před ním rozprostřen ve velkém tableau jakožto jednota. V obyčejném fyzickém vědomí má člověk svůj pozemský život ve své duši jen jako vzpomínku. Čím je tato vzpomínka? Je něčím, co existuje v obrazech, které ovšem svou vlastní vnitřní podstatou ukazují na zážitky, které člověk prodělal od svého narození nebo od okamžiku poněkud pozdějšího. Ale jsou to přece obrazy, o nichž se nemůže říci z poznatků obyčejného lidského života, jak jej dnes člověk na Zemi má, že jsou s to rozvíjet život nezávisle na těle. Dnešní fyzická věda má naprosto pravdu, když poukazuje na to, jak jsou tyto vzpomínkové obrazy závislé na konstituci fyzického těla. Má pravdu, když poukazuje na to, že tato vzpomínka ještě neexistuje pro člověka v nejčasnějších letech jeho života, jak se vyvíjí s fyzickým organismem, jak také opět klesá, když fyzický organismus člověka jde vstříc večerním červánkům. A může také konstatovat z jistých projevů nemoci, z vyšetřování fyzického organismu u nemocných lidí po smrti, jak ztráta paměti je způsobena jistými fyzickými částmi organismu. Zajisté, věda nedospěla dnes v takových věcech k závěru, ale ten, kdo proniká do ducha příslušných fyzicko-vědeckých výsledků, může již prohlédat, jak jednou přece jen přijde okamžik, kdy bude moci být poukázáno pro obyčejné vzpomínkové obrazy, jak jsou vázány na fyzický lidský organismus. Ale to, co máme takto ve zpětném pohledu na svůj život jako jednotlivé vzdouvající se vzpomínkové obrazy, jaksi z proudu tohoto prožívání, na nějž zpětně pohlízíme, to není míněno, říkáme-li, že imaginativní poznání, pokud je duchovně-duševní, má před sebou pozemský život člověka ve velkém tableau. To co přehlízíme v imaginativním poznání, nejsou takovéto abstraktní vzpomínkové obrazy, jak je uchovává obyčejná paměť. Před imaginativní poznání se staví naopak v sobě činné organické prožívání, jež nemá onu pouhou pasivnost jako vzpomínkové obrazy, nýbrž má vnitřní sílu, jako jsou síly růstu činné v našem organismu, když proměňujeme látky vnějšího světa, které přijímáme jako svou výživu, oním - smím-li říci - podivuhodným způsobem v to, co potřebujeme, aby to náš organismus konstitovalo. Co v nás žije a tká tvůrčím způsobem, to je něčím jiným než to, co je pouze pasivním způsobem v našich vzpomínkových obrazech

Pohled'te na myšlenky - prosvětlují naše vědomí. Vděčíme velmi myšlenkovému životu ve svém pozemském bytí. Stáváme se jim vlastně teprve lidmi a uvědomujeme si myšlenkovými obrazy plně svou lidskou důstojnost. Ale jsou to právě jen prchavé obrazy vázané na lidský organismus jako plamen na palivo svíčky. To, co přehlízí imaginativně poznávající člověk jakožto duchovně-duševní život, co je podkladem fyzického pozemského života, to, co přehlízí jako podivuhodné velké tableau, to není něčím pasivním, to je vnitřně živoucí, to je takové, že to před nás sice předstupuje duchovně-duševně, o čem ale víme bezprostředním nazíráním, jaké to je, tak jako víme svým okem, čím je červeně zbarvený vnější předmět. A můžeme říci v imaginativním poznání, že nemáme jen myšlenky, které zableskují v našem vědomí, nýbrž že si uvědomujeme právě ty síly, které pracují na našem organismu. Bylo mi zazlíváno, řekl bych takřka jako nějaká absurdita, že jsem jednou ve své knize „Duchovní vedení

člověka a lidstva“ vyslovil, že všechna moudrost dospělého člověka nedokáže tolik, jako moudrost malého dítěte, která ovšem v tomto dítěti žije nevědomě. Pohlédneme ale s tím nejvzdělanějším, nej učenějším poznáním na to, jaký je lidský mozek, jaký je celý lidský organismus v prvních letech lidského života a pohlédneme, jak se vlastně člověk teprve vnitřně vytváří. Veškerá činnost nej geniálnějšiho sochaře je něčím nepatrným proti tomu, co dítě mocně vykonává jako plastickou činnost z vnitřní duchovní duševnosti, když vytváří plasticky svůj mozek. Kdo toto vezme v úvahu a prohlédá to, dostane správný názor na tajemnou moudrost, která zde vládne, moudrost, která je plna síly, nikoli jen taková, jaká je uchovávána v lidské hlavě, aby získala poučení o světě, nýbrž moudrost, která v sobě obsahuje silový organismus duchovně-duševního rázu, který jaksi každou hodinu proniká dál zevní organisaci dítěte a činí toto dítě teprve plným člověkem. Zkuste jednou učinit si v duchu letný obraz toho, co tu pracuje moudrostiplně a velkolepě tak, že člověk tomu vůbec nestačí svým obyčejným rozumem a svou intelektuální moudrostí, co tu pracuje v dítěti, co musí pracovat dlouhá léta z nevědomí, např. také včleňuje člověku podivuhodnou stavbu pro lidskou řeč. Pokuste si jednou učinit si o tom obraz (vznikne tak ovšem jen obraz abstraktní) o tomto moudrostiplně působení vzhůru až k okamžiku, kdy se člověk stává do té míry vědomým, že může požívat svůj rozum. Potom, řekl bych, vytváří tento rozum efemerní moudrost po oné moudrosti, jež člověka nejprve vytvořila z nejnítěnějších světových sil. Ale musíme mít také jasno o tom, že když vytváříme v horní vrstvě své bytosti lidský intelektuální rozum, ve spodních vrstvách naší lidské bytosti dále vládne to, co vytváří v dětství jako podivuhodný plastik moudrostiplně náš organismus. To, co je tu tak v základě jako určitý systém, jako organismus sil, to přehlédá v jednotném tableau imaginativní poznání Toto imaginativní poznání nemá tedy před sebou abstraktní vzpomínkové obrazy, o nichž nelze říci, zda se udrží, když se organismus rozpadne do svých elementů, protože jsou na tyto elementy vázány, nýbrž toto imaginativní poznání má před sebou ten systém sil, který tento organismus buduje, což je na něj vázáno právě tak málo, jako tvůrčí geniální síla sochaře je snad vázána na materiál. Aby se materiál mohl stát tím, čím se stane, musí na něj teprve přijít tvůrčí síla sochařova. Aby se člověk mohl jakožto fyzický organismus stát tím, čím je v zemském bytí, musí být v jeho základě tyto veskrze mimofyzické nadsmyslové síly jako duchovně-duševní organisace vládnoucí za fyzickým bytím. To je tím prvním, co si osvojujeme jakožto náhled, když postoupíme k imaginativnímu poznání. V tomtéž okamžiku, když jsme dospěli do takového postavení, když tedy to, co v nás působí duchovno-duševno během našeho zemského života, co je nejen závislé na fyzickém organismu, nýbrž tento fyzický organismus samo v jeho utváření vyvolává v život, v tomtéž okamžiku, kdy se k tomu pozvedneme, nabýváme také schopnosti odhlédnout od našeho pozemského bytí, právě tak, jako se můžeme - použijí-h logického výrazu - abstrahovat od myšlenky ve fyzickém životě. Musíme si pomoci těch meditačních cvičení, o nichž jsem k vám častěji hovořil, dobýt této síly, abychom uměli odhlížet nejen od nějaké myšlenky, nejen uměli myšlenku potlačit, nýbrž to, co jsme nejprve získali s vypětím sil v nazírání duchovně-duševna ve fysicko-zemském bytí, toto mocné myšlenkové tableau abychom uměli ve svém

vědomí vymazat. Potom ale, když jsme tedy s to v poznávající nesobeckosti, v poznávajícím altruismu umět vymazat ze svého vnitřního nazírání také to, čím jsme duchovně-duševně během zemského života, pak předstupuje před naše vědomí teprve naše duchovně-duševní věčno, pak vystupuje před naše vědomí jako konkrétní duchovně-duševní bytost to, čím jsme byli před tím, než jsme sestoupili z duchovně-duševních světů do fyzického pozemského bytí. Učíme se nazírat na sebe jako na duchovně-duševní lidskou bytost v předzemském bytí. A učíme se mluvit o tomto předzemském bytí nejen v povšechných abstraktních výrazech, nýbrž učíme se pohlížet na ně v jeho vývoji a něco z tohoto vývoje vám dnes mám vyličít.

Vidíte, jak jsme zde v pozemském životě, tu se cítíme, mluvíme-li o sobě, spojeni se svým fyzickým tělem. Ve svém bdělém stavu se cítíme s tímto fyzickým tělem spjatí. Ať již je pocit sepětí s tímto fyzickým tělem jakkoli temný, existuje. Ukazuje se zejména tehdy, když v tomto fyzickém těle není něco v pořádku ve smyslu choroby. Pak cítíme nejenom fyzické tělo všeobecně v temném životním pocitu, nýbrž také podle jeho zvláštních rozčlenění. Cítíme podle okolností své plíce, svůj žaludek, své srdce, své orgány hlavy. V obyčejném životě je to všechno ponořeno do temného životního pocitu; člověk však má, když není po celý svůj život pouze zdravý, také někdy příležitost cítit své jednotlivé orgány. Zkrátka člověk je spokojen během svého denního bdělého vědomí mezi narozením a smrtí, když se cítí ve své bytostné podstatě sounáležitým se svým fyzickým tělem, se vším tím, co je uzavřeno v jeho kůži. V tom okamžiku, kdy není spojen se svým fyzickým zemským životem, v oněch dobách, kdy má své duchovně-duševní bytí před svým vstupem do svého fyzického zemského bytí, necítí ovšem jako své nitro to, čím je jeho fyzické tělo nebo jeho části, ale i potom má nějaké nitro. Již jsem vám naznačil, jak duše prožívá vnitřně obrazy mezi usnutím a probuzením, i když si tyto obrazy neuvědomuje. Ale v onom stavu, v němž duše byla dříve, než sestoupila z duchovně-duševního bytí do fyzického bytí pozemské ho, tu měla vědomí jiné niternosti. Toto vědomí jiné niternosti je jenom zakryto, jen zastřeno tím, že v našem fysicko-zemském životě se naše fyzické tělo stává také orgánem poznání, a to zatemňuje nahlížení duše, které tu existuje jen tehdy, když je duše bez těla. Ale to, co pak duše prožívá jako svou niternost, není teď právě tím, co je uzavřeno v kůži fyzického těla, nýbrž je to organizační kosmu. A tak jako je člověk zde ve fyzickém zemském bytí jakožto pozemský člověk spojen se svými plícemi, se svým žaludkem, se svým srdcem, se svými ostatními tělesnými orgány, tak je v nadmyslovém bytí spojen s tím, co se jinak jeví jakožto vnější svět kosmu našim očím, našim ostatním smyslovým orgánům. Co je v pozemském životě pro nás zevním světem, to je pro nás světem vnitřním, když jsme v mimozemském bytí. A pohlížíme na pozemské bytí jako na zevní svět dolů z nadmyslového bytí, které prožíváme mezi smrtí a novým zrozením. Jako zde, řekl bych, jsme jakoby zanořeni do masa ve svých plících, ve svém srdci atd., tak jsme zanořeni do jiné tělesnosti (eingekorpert) dříve, než sestoupíme k fyzickému zemskému životu, do toho, co se v zevním odlesku ukazuje v pohybu planet, v konstelacích stálic jakožto síly, které právě proudí a tkají v kosmu. To, čím je kosmický zevní svět během našeho zemského života, je našim vnitřním světem, když jsme v mimozemském bytí.

Nesmí nás mást myšlenka, že je přece zevní svět pro pozemské lidi, kteří mají různá těla, světem jediným; to je právě to významné, že máme společný svět, když jsme v mimozemském bytí, že týž svět, který má jeden člověk, je právě tím, který má také jiný člověk. Tak se lidé, kteří se zde v pozemském bytí prostorově od sebe oddělují tím, že je každý uzavřen do své kůže, pak od sebe oddělují vnitřní silou duše. Také v mimozemském bytí je každý individualitou, ale není od jiných individualit oddělen prostorem, nýbrž vnitřní silou své duše, silami soudržnosti ve svém nitru. Ale do těchto sil soudržnosti vtéká to, co duchovně odpovídá vesmíru, co se nám jeví ve fyzickém otisku Slunce, Měsíce, planet, stálic.

Tak jak zde v pozemském životě stojíme vůči nějakému člověku se zevními smysly a vidíme jenom formu jeho obličeje, lesk jeho očí, pohyby jeho údů, tak si ale uvědomujeme tím, že jsme sami duchovně-duševními bytostmi, že v těchto formách jeho obličeje, v lesku jeho očí, v inkarnátu jeho kůže, v pohybech jeho údů se vyžívá jeho duchovně-duševní bytost; tak poznává ten, kdo dokáže pohlížet na svět duchovně-duševně, že není pravda, když se tvrdí, že prý Slunce a Měsíc, stálice a planety, jakož i pohyby planet jsou jen tím, co nám líčí naše dnešní fyzická astronomie. Takové líčení se vlastně rovná jen líčení zevních prostorových změn nějakého svalu v našem obličejí, líčení pohybu očních řas apod., přičemž nechce spatřovat v prostorových změnách obličejových svalů, v tomto pohybu očních víček výraz něčeho duchovně-duševního. Ten, kdo dovede pohlížet na svět duchovně-duševně, ten spatřuje v úkazech Měsíce a Slunce právě tak fyziognomický výraz něčeho kosmicky duchovně-duševního, jako my spatřujeme v obličejí nějakého člověka výraz něčeho duchovně-duševního. V pohybech planet zří projevy duchovně-duševních událostí, jako my spatřujeme v pohybech údů člověka projevy duchovně-duševních impulsů. V tomto duchovně-duševním pozadí toho, co se nám jeví ve fyzickém otisku zevního fyzického Slunce, zevního fyzického Měsíce, hvězd a jejich pohybů, v tomto duchovně-duševním světě, který v kosmu odpovídá duchovně-duševní bytosti jednotlivého člověka, když je nadsmyslovou bytostí, dříve, než sestoupí do zemského bytí. A tak jako zde jakožto pozemský člověk mohu říci, že ve mně žijí plíce a srdce, tak mohu jako nadzemský člověk, než jsem sestoupil do smyslově-fyzického bytí, abych konstituoval své fyzické tělo, říci, že ve mně žije Měsíc a Slunce, při čemž si ovšem musím být vědom toho, že nemíním smyslový zemský odlesk Měsíce a Slunce, nýbrž to, co je jejich základem jako něco duchovně-duševního. Celý božsko-duchovní svět mě prostupuje svým tkaním a životem, když jsem v nadzemském lidském bytí. Když toto prohlédáme, získáváme teprve onu hlubokou úctu před vším skutečným světovým bytím, do něhož je člověk zapředen. Neboť nyní prohlédáme ty podivuhodné souvislosti, které existují mezi člověkem a vesmírem. Učíme se pohlížet na člověka, jak tu stojí ve svém fyzickém zemském bytí, a učíme se říkat: V tom, co tu je uzavřeno uvnitř kůže, nežije jen to, co vidíš svýma fyzickýma očima, co může anatom po smrti na pitevním stole prohlížet a luštit, nýbrž žije v tom konečný cíl celé kosmické činnosti. Podivuhodný výrok prastarých náboženských časů, že člověk je obrazem boha samého, nabývá nového významu nezměrné niternosti. Inspirované

poznání nás učí pohlížet na to, co člověk vlastně prožívá v souvislosti s duchovně-božskými mocnostmi, které jsou základem kosmu, ve svém předzemském bytí. Mluvíme, když pohlížíme na pozemský lidský život jen vědecky, zprvu o lidském zárodku, který se vyvíjí v těle matky ve fyzicky lidskou podobu rostoucího dítěte. Mluvíme ovšem o zárodku jako o něčem malém, co se postupně zvětšuje. V jakémisi zárodku žije člověk i ve svém předzemském bytí, jen je tento zárodek prožíváním celého duchovně-duševního kosmu. Člověk se jaksi sjednotil s duchovně-duševním kosmem, božsko-duchovní síly v něm žijí, uplatňují v něm svou podstatu a tkají vněm, pronikají ho a vytvářejí vněm velký duchovní zárodek, který v sobě obsahuje síly, jež musí projít duchovním bytím až ke zrození, popřípadě k početí, aby se pak opět vynořily, když člověk v zemském bytí má jako vnitřní plastik vytvářet svůj fyzický organismus. Zázračné utváření tohoto fyzického organismu se tím objasňuje, neboť tento fyzický organismus je tvůrčím cílem toho, co člověk nezměrně velkolepým způsobem, máje duchovně-duševní nazírání, jsa si sebe plně vědom, vytváří jako kosmický zárodek svého vnitřního života. Fyzický lidský zárodek dostává člověk z fyzického světa, duchovní zárodek dostává člověk ze světa duchovního. A jsme jaksi v určité době předtím, než jsme sestoupili k fyzickému zemskému bytí, obrovským lidským duchovně-duševním zárodkem, který je vyliť do celého světa a který se pak sjednocuje s fyzickým lidským zárodkem, který nás tu přijímá, když sestupujeme do pozemského bytí.

Pohlížíme na své kosmické bytí, když hledíme inspirovaným poznáním na předzemské bytí, poznávajíc je. Jako se zde pokládáme za ztotožnění se svým organismem, shledáváme se - takto pohlížejíce - ztotožnění s celým světem. Zde v tomto světě pohlíží člověk na zevní projevy v přírodě, v lidském životě, a tuší za těmito fysicko-smyslovými projevy božské duchovno. V předzemském bytí je postupován a protkáván tímto božsko-duchovním bytím, toto božsko-duchovní bytí se v něm vyžívá tak, že do něj vstěpuje ty síly, které směřují k fysicko-pozemskému bytí. Jako zde pozvedáme oči k podivuhodnému hvězdnému nebi, tak zaměřujeme z mimozemského bytí své oči na podivuhodnou stavbu fyzického těla člověka, jak tu žije v zemském bytí. Rekl bych, že pohlížíme od Země k nebi ve svém fysickém zemském bytí a pohlížíme od nebe k Zemi ve svém bytí předzemském. Tu se nám Země stává pochopitelnou jako dílo bohů a jako takové by vlastně mělo žít v naší duši. A to vše je bezprostředním prožíváním nejprve v předzemském bytí.

V jisté době nastává, potom, co jsme prodělali toto předzemské bytí, cosi jako stahování se božsko-duchovních bytostí zpět od nás lidí. Nemáme ještě kolem sebe přírodu, nemáme také v tomto duchovně-duševním bytí ještě žádné oči, ještě žádné fyzické orgány, nemohli bychom tedy přírodu ještě vůbec vidět. Máme kolem sebe něco, co je jen jakýmsi zasvítáváním do nás toho, co je božsko-duchovní. To je ten velký převrat v předzemském bytí, že nejprve prožíváme stav, kdy bezprostředně stojíme v bytí božsko-duchovním, jsme jím pronikáni, že ale potom nastává okamžik, kdy pohlížíme svým duchovním okem na duchovní svět, který nás obklopuje, který je sice stále ještě duchovním světem, ale musíme si říci: Předtím jsme s božsko-duchovními bytostmi žili, nyní se nám ukazují svými činy, nyní je tu jejich

projevování. Je to duchovně-duševní projevování, které nemáme teprve v zemském životě, je to ale zjevení toho, co jsme předtím sami prožívali. Vstupujeme ze sféry prožívání do sféry zjevení. A stejnou měrou, jak vstupujeme z prožívání do zjevení, si musíme říkat: Božsko-duchovní bytosti se od nás lidí pro naše bezprostřední prožívání stáhly, můžeme na ně jen pohlížet, jsou tu zajisté pro nás lidi, ale jenom pro naše duchovně-duševní nazírání. V tomtéž okamžiku procítá v našem duchovně-duševním bytí to, co mohu srovnat s tím, co žije v našem fyzickém organismu jako žádostivost. Člověk je vnitřně pronikán žádostivostí tou měrou, jak se svět v předzemské době stává zjevením. Cítí se vlastně teprve nyní jako já, které je odděleno od ostatního světa. Odcházíme od takového prožívání, které je současně prožíváním světa a prožíváním vlastní lidské bytosti, byli jsme přece po nějakou dobu mezi smrtí a novým zrozením ne pouze bytostmi lidskými, byli jsme bytostmi světovými. Světové vědomí a lidské vědomí bylo totožné. Tu přichází okamžik, kdy se světové vědomí a vědomí lidské od sebe oddělují, kdy svět již neprožíváme, nýbrž se nám jen zjevuje, kdy vystupuje nitro od světa oddělené. Dříve bylo naše nitro se světem jednotou, teď vystupuje nitro od světa odděleně, a to se ohlašuje nejprve jako vnitřní žádostivost, jako přání, chtění. Žádostivost, přání, chtění vždy k něčemu směřuje. Toto přání, toto chtění, tato žádostivost směřuje k našemu budoucímu zemskému životu, k němuž po nějaké době sestoupíme. Jsme naplněni pohledy na svůj budoucí zemský život a přijímáme tím ty síly, které se pak stávají nevědomými, když procházíme embryonálním životem na Zemi. Tu je máme vědomě, ale vědomí je stále víc a více utlumováno a nadchází okamžik, kdy se žádostivost stává silnou, kdy dokonce i zjevení božsko-duchovního světa, v němž jsme předtím tkali a žili, je stále více zatemňováno, kdy jeho duchovně-duševní bytosti cítíme tak, že si musíme říci: Duchovní svět kolem nás se stává stále stínovějším a stínovějším. Tou měrou, jak se okolní svět stává stínovější, stávají se vnitřní síly žádostivosti vehementnějšími, okolní svět se nám v našem duchovním bytí zatemňuje, vnitřní svět nabývá na síle, ale po nějaké době nám tento mocný vnitřní svět odnímá zcela vědomí budoucího zemského života. Na nějakou dobu, která nepředchází dlouho fyzickému početí, se pohled na pozemské bytí zatemňuje. Předtím jsme na toto pozemské bytí pohlíželi, jevílo se nám jaksi jako cíl ono velkolepé a mohutné světové tableau, v němž jsme žili. Nyní nám odpadá pohled na Zem, za to nám však vzchází jiný pohled. Není to dlouho před sestupem na Zem, ale právě, když sestupujeme, odpadá nám pohled na Zem a vzchází nám pohled na éterický svět. To, čím jsou éterické úkazy, které v sobě skrývají světlo, které v sobě skrývají životní síly, které působí jakoby z periferie světa na Zem a vlévají se do ní, to názorně vidíme jakoby ve velké světové mlze, která má v sobě nejrůznější útvary. Tak se nám stává éterický svět kolem nás duchovně viditelným a z tohoto éterického světa můžeme onou silou, která nám zůstala, silou žádostivosti vzít ze všeobecné éterické světové mlhy své vlastní éterické tělo a můžeme je formovat. Formující své vlastní éterické tělo, vytváříme tímto éterickým tělem otisk toho, čím jsme předtím byli v duchovně-duševním světě. Včleňujeme toto éterické tělo do toho, co je nám přinášeno vstříc z dědičného vývoje, co je nám přinášeno vstříc našimi předky jako fyzická substancialita, a sestupujeme do fyzického bytí.

Mohl jsem vám jen v náčrtu vylíčit to, co vyplývá pro imaginativní a inspirativní poznání, když člověk rozšíří své vědomí za hranice svého obyčejného vědomí zemského. Když člověk během zemského vývoje pokročil k vědomí, které má dnes, které je v nejužším smyslu vázáno na fyzickou tělesnost, ztratil vědomí původní. Na to jsem přece již také častěji poukázal. Poukázal jsem na to, jak nám dějiny vlastně líčí jen vnější aspekty pozemského života, jak potřebujeme dějiny duší, jak nám tyto dějiny duší ukazují, že lidé neměli vždy takové uzpůsobení vědomí jako dnes, kdy mohou kombinovat svým rozumem to, co vnímají smyslové orgány, a kdy mohou vynášet vzhůru jen to, co stoupá k vědomí z fyzické tělesnosti. Čím dále jdeme zpět do starších dob lidstva, tím více vidíme, jak lidé měli původní, i když snivé jasnozření. To člověk získává dnes imaginativním a inspirativním poznáním; je to plně vědomé poznávání, řekl bych, tak plně vědomé, jako poznání matematické; temné, snivé jasnozření, které však nebylo o nic méně prosyceno moudrostí, měli lidé ve starší době. Tito lidé starší doby pocíťovali nejen to, co prožívá dnešní člověk obyčejným vědomím, když do sebe nahlíží, nýbrž zřice pocíťovali něco z toho, co jsem vám nyní vylíčil. Jdeme-li ještě zpět dokonce až do nejstarších egyptských časů, do časů ještě starších, o nichž nepodávají zprávu žádné dokumenty zevních dějin, nýbrž jen takové dějiny, jak jsem je podal ve své „Tajné vědě“, pak nacházíme lidi, kteří si nemusili získávat nazírání na předzemské bytí takovými cvičeními, jak jsem vám je častěji líčil. Oni mohli o tomto předzemském bytí mluvit, protože v jejich duších žilo v zemském bytí něco jako vzpomínka na toto bytí předzemské. Dnešní pozemský člověk si vykoupil svobodu tím, že může mít jen vzpomínku v abstraktních myšlenkách na ty události, na ty zážitky, s nimiž se setkává během svého pozemského života. U lidstva dřívějších dávných dob nežily v duších jen takovéto vzpomínky, nýbrž při pohlížení do duševna získávalo kromě obyčejných vzpomínek na fyzický život z duševního života obrazy o tom, co jsem vám nyní vyprávěl. Tak jako si člověk v dnešním vědomí vzpomíná na to, co prožil před dvaceti - třiceti lety, tak si člověk starších dob v jistém smyslu vzpomínal na to, co prožil v předzemském bytí a co jsem vám dnes líčil z duchovní vědy. Ale když si byl člověk právě tak jist svým předzemským bytím, jako si je dnešní člověk jist díky své vzpomínce, že se nenarodil až dnes ráno, nýbrž že tu byl již před dnešním ránem, tak věděl člověk starších dob o svém předzemském bytí na základě toho, co prožíval ve své duši. A z toho pro něj také vzházela jistota, že vše, co takto prožíval, tu již je v duchovně-duševním světě dříve, než sestoupil k fyzickému bytí, že to prochází branou smrti a není to závislé na fyzickém organismu, že právě tak, jako to buduje fyzický organismus pro zemský život, to najde i další bytí, když člověk projde branou smrti.

Ale co tu vychází z fyzického zemského bytí? To, co tu ve fyzickém zemském bytí prožíváme jako myšlenky, to je již také vázáno na fyzický organismus. Avšak to, co z člověka proudí tak podivuhodným způsobem jakožto vůle, že vlastně může své volní projevy také pojímat jenom v myšlenkách a v představách, a může sice říkat, že chce zvednout svou ruku nebo paži, ale vpravdě neví, co se děje mezi touto myšlenkou a mezi skutečným pozvednutím paže, tento celý zážitek je přece uložen v nevědomí jako události spánkového života dokonce i pro duši. To, co tu vzhází jako vůle, zůstává z



velké části nevědomé, to se jen zrcadlí v myšlenkovém životě. Kdo ale pohlíží s inspirativním, intuitivním poznáním dolů na tento život vůle, ten v něm učiní mohutné objevy. Zde ve fyzickém zemském bytí konáme činy, na které pohlížíme jen zevně, a materialistický svět mohl dokonce věřit, že se tyto činy zcela vyčerpávají ve fyzickém zemském bytí, že nemají žádný další význam.

Ten, kdo pohlíží dolů na pravou povahu vůle člověka, která zůstává pro obyčejné denní vědomí nevědomou, ten vidí, jak se něco vytváří nikoli z myšlení, ale z chtění. Jak člověk ve fyzickém zemském bytí pokračuje, vytváří se něco, co se skládá ze zhodnocení jeho skutků. Ve fyzickém zemském bytí říkáme: Nějaké jednání je dobré, nějaké jednání je zlé, jsme spokojeni nebo nespokojeni s nějakým činem. Můžeme snad věřit, že to je jenom abstraktní úsudek, který k tomu činu připojujeme. Nahlédneme-! i však se skutečně pravou inspirací a intuící do volní podstaty člověka, vidíme, jak se tu tká z toho, co zde je jen myšlenkou, skutečná bytost, jak úsudek „mohu být spokojen s nějakým jednáním“ nebo „musím být nespokojen“, jak se tento úsudek stává volním způsobem skutečností, jak se celá bytost tká v hlubinách naší lidské přirozenosti, bytost, která (mohu-li se tak vyjádřit) má tvář podle toho, jaké byly naše činy zde v zemském bytí. Jestliže jsme konali špatné činy, s nimiž při plném lidském vědomí nemůžeme být spokojeni, pak se vyvíjí v našem nitru bytost s ohyzným obličejem. Pokud jsme konali činy, s nimiž můžeme být spokojeni, pak se vyvíjí bytost se sympatickým obličejem. Vskutku zhodnocení našich činů se stává v nás vnitřní bytostí a v té míře, v níž jsou naše myšlenky stále více závislé na fyzickém organismu (u dítěte ještě nebyly, tu pracovaly na fyzické organizaci), čímž se stávají abstraktními, řekl bych, že naše myšlenky se stávají v našem fyzickém organismu mrtvolou, neboť ony nežijí, jsou to myšlenky mrtvé, v těže míře ožívá zde dole morální bytost člověka, kterou vytváří během svého života. Tato morální bytost je zde a spojuje se s jeho bytostí „já“. Tuto morální bytost člověk nese branou smrti ven do duchovního světa. Když člověk vychází branou smrti do duchovního světa, odloží nejprve (můžete to najít vylíčeno v mé knize „Theosofie“) své fyzické tělo, je ve svém těle éterickém; tu má ještě vědomí o svých pozemských činech. Ale toto vědomí začíná být prostupováno vědomím kosmickým. To, čím je éterické tělo, se rozpouští ve všeobecném éteru světovém; právě jako jsme je před zrozením stahovali dohromady, nyní se rozpouští ve světovém éteru. Člověk žije s tím, co najdete v mé „Theosofii“ označeno jako tělo astrální; s ním se vžívá postupně do kosmu, ale žije ještě spolu se svým nově vytvořeným morálně duchovním organismem; ten nejprve vynáší, s ním stoupá svým životem ven.

A nyní vzniká pro něj úkol, který souvisí s tím, co jsem vám již posledně řekl o životě spánku. Vylíčil jsem vám, jak má člověk během spánku sílu, aby opět vstoupil do fyzického organismu, že má tuto sílu tím, co lze označit jako měsíční síly. Jsou to síly měsíční, co člověka vede zpět do pozemského bytí, dokonce každého jitra. Ve sféře těchto měsíčních sil se člověk zprvu nachází, když odložil své fyzické a éterické tělo. Ale uvnitř těchto měsíčních sil nemůže dostat ono obsáhlé světové vědomí, které jsem vám předtím líčil, nýbrž tu má člověk ještě něco, co ho spojuje se Zemí tímto morálním zemským organismem. Musí se vytrhnout z měsíčních sil, musí zanechat v

měsíční sféře to, co si tu sám utkal ze svého morálního jednání, ze všeho toho, co vykonal jako morální nebo nemorální jednání. Musí to zanechat v měsíční sféře a musí proniknout do sféry sluneční, do sféry hvězdné. Teď musí proniknout nejenom do otisku, jak jsem vám ho vyličil pro stav spánku, nýbrž do skutečně reálného světa Slunce a světa hvězd, musí se vytrhnout z měsíční sféry.

Také o tom mělo jasnovidné vědomí pradávného lidstva zážitek, mohlo mluvit o těchto věcech, kterých si člověk může vydobýt jen tím, když si pro to vytvoří své duchovně-duševní síly. Pradávné lidstvo mohlo o tom mluvit na základě přirozených elementárních sil, které mu byly vštípeny. Ale toto pradávné lidstvo bylo zároveň vždy vedeno, jako jsme dnes vedeni vědou, jako jsme vedeni různými vyučovacími ústavy (takové ústavy ovšem ve starších dobách neexistovaly), toto starší lidstvo bylo v dávných dobách vedeno tím, co vycházelo z mystérií. To, co člověk mohl zřít ze života předzemského a posmrtného, to bylo jaksi orientováno tím, co věděli zasvěcenci v mystériích na základě svého vyššího poznání. A tu se dovídali příslušníci pradávného lidstva, co se stalo u některých, kteří byli v tehdejší smyslu vědoucími, vnitřním zážitkem, že se totiž člověk nemůže po smrti vymanit z měsíční sféry vlastní silou, že mu musí vyjít v ústrety duchovní bytost z kosmu, jejímž zevním fyzickým odleskem je Slunce. Ta mu musí vyjít v ústrety, ta ho musí vytrhnout z měsíční sféry. Člověk musí zanechat zpět, co nese sebou jako vinu ze Země, musí být veden vzhůru do kosmické sféry, která je prosta vin. Člověk musí být veden tou bytostí, kterou dávní zasvěcenci nazývali vysokou sluneční bytostí, která byla ve všech dávných mystériích popisována podivuhodným způsobem. „Ty potřebuješ“, tak se říkalo tehdy člověku, „sílu, která ti přichází v ústrety z nebes.“ Jenže člověk byl tehdy jinak organizován, již jsem vám to dnes naznačil, jak jinak byl člověk tehdy organizován, měl jasnovidné síly ve svém nitru, věděl na Zemi, že existuje nadmyslový svět, z vnitřního nazírání. Neměl vlastně ani pořádný strach ze smrti, neboť čím byla smrt? Byla zážitkem v životě, člověk viděl, že v jeho nitru bylo něco na smrti nezávislého. Měl to, co bylo nezávislé, ve svém těle, a protože to měl ve svém těle, mohl vidět, jak mu přicházela vstříc sluneční bytost, mohl po smrti tuto pomoc přijmout.

Ale pozemský pokrok lidí spočívá v tom, že lidé ztratili přirozenou cestou nazírání na to, co je v nich věčné. Lidstvo dosáhlo intelektuálního vědomí, které je zcela vázáno na fyzické tělo, které je na fyzickém těle zcela závislé; podle toho, jak je organizováno fyzické tělo, máme pozemské vědomí. Toto pozemské vědomí, to nám zatemňuje duchovní svět, už před naším zrozením i po smrti. Pro dnešního člověka tomu není tak, jako pro člověka pradávného, ještě pro člověka ve starší době egyptské, že nese sebou jisté světlo branou smrti a může si ozářit prostor - je to řečeno jen obrazně - ozářit prostor nadmyslového světa a může jaksi spěchat v ústrety vysoké sluneční bytosti, která přichází, aby ho vyvedla ven z měsíční sféry. Díky tomu, co měl člověk mezi narozením a smrtí, mohl tuto vysokou sluneční bytost poznat.

Hled'te, nemusíte se pozastavovat nad tímto výrazem, dávní zasvěcenci měli za úkol nazývat tuto bytost na základě své vědy vysokou sluneční bytostí. Avšak ve vývoji lidstva nadešel čas, kdy by lidstvo ztratilo možnost pronikat po smrti do těch světů, do nichž musí pronikat, ne- chce-h ztratit sebe sama. Na druhé straně musilo lidstvo na

Zemi postoupit k onomu vědomí, v němž si člověk pouze a jedině může získat svobodu jako člověk. Jinak by byl nastal pro lidstvo v určité době strašný stav. Ten strašný stav by spočíval v tom, že by lidé byli odděleni od nadsmyslového světa, že by byli právě následkem dokonalosti, které dosahují zde na Zemi, která je predestinuje ke svobodě, že by byli bývali ztratili nadsmyslový svět, protože už by nemohli najít spojení s onou vysokou duchovní bytostí, která je vytrhuje z toho, co je v životě po smrti pevně drží pohromadě se Zemí.

A co tu přišlo k dalšímu skutečnému pokroku lidstva? Tu nemohlo pomoci zevní abstraktní poznání, nemohla pomoci nějaká teorie. Pomoci mohlo jenom to, že ona bytost, která dříve žila jen v nadsmyslových světech a přicházela lidem v ústrety, když byli mezi smrtí a narozením v nadsmyslovém světě, pomoci mohlo jen to, že tato bytost sestoupila na Zem, takže člověk s ní může mít již na Zemi spojení. Tímto sestupem je událost Golgaty. Kristova bytost sestoupila dolů a přijala pozemské bytí v Ježíši z Nazaretu.

Člověk získává během pozemského bytí souvislost s Ježíšem Kristem. Pak člověk pronáší skrze smrt to, co připojuje ke svému zemskému vědomí, když pohlíží ke Kristu Ježíši, když spolu cítí a spolu trpí s mystériem Golgaty; co uvádí do svého zemského vědomí, když se nejenom nazývá „já“, ale právě naplňuje Pavlova slova „ne já, nýbrž Kristus ve mně“. Může tato slova učinit pravdou zde v zemském životě, když své já, kterého zde dosahuje a které může být svobodné, avšak které by ho současně oddělilo od nadsmyslového světa, a když své zemské vědomí spojuje s tím, co onou obětí vstoupilo do zemského bytí Kristovou bytostí Schopnost, které se mu dříve dostávalo jen tím, že měl v sobě elementární síly, je mu od mystéria Golgaty dána spojením zemského člověka s Kristem v jeho vědomí, v jeho duševním životě, spojením s mystériem Golgaty, které mu zajišťuje jeho život, když projde branou smrti. Neboť to vědomí, kterého dosahujeme fyzickým tělem, to bychom musili s fyzickým tělem opět ztratit, nenašli bychom cestu duchovními světy. Najdeme-li na Zemi vůdce, tzn. Krista, který prošel mystériem Golgaty, a pokud jsme spojili své duchovní síly ve smyslu Pavlových slov „ne já, ale Kristus ve mně“ s pozemským lidstvem, pak můžeme projít jako živí branou smrti. Proto lze brát s plnou vážností Pavlova slova: „Kdyby nebyl přišel Kristus na Zem,“ tzn. kdyby nepřemohl smrt, „nepomohlo by lidem nic v jejich víře“.

Dávní zasvěcenci říkali lidem: „Nadsmyslová bytost naváže na vaše vědomí, které zde máte ze své celé lidské přirozenosti, a vyvede vás z měsíčního bytí do čistého kosmického bytí světového.“ Novější zasvěcenci musí lidem říkat: „Pohlédněte na to, co se stalo skrze Krista v mystériu Golgaty, přijměte do svého vědomí substancialitu Kristovu ze vši své síly. To projde s vámi smrtí a povede vás vstříc těm světům, kterými musíte projít mezi smrtí a novým zrozením. V měsíční sféře zanecháte zpět svou morální bytost, ale opět ji najdete, až se budete vracet do měsíční sféry. Ve vašem zemském osudu se ukáže otisk toho, co jste prve zanechali a pak opět našli v měsíční sféře.“

O tom, co vám nyní mohu vyprávět, ví vlastně lidské vědění přirozenou lidskou vědou teprve těmi silami, které lidstvu přišly v poslední třetině 19. století. Dříve byly

tyto síly pro lidstvo více či méně zatemněny. Ještě tu existovaly, ale snivě, ze starých časů, které jsem vám právě předtím vylíčil. V křesťanských staletích neměli lidé to, čeho si dnes můžeme dobýt imaginací, inspirací a intuicí, ale měli atavistické jasnozření. V době mystéria Golgaty ještě existovali staří zasvěcenci a ti mohli říkat svým lidem, kteří k nim měli důvěru: „Kristus, který byl v onom světě, na který si vzpomínáte jakožto na dobu svého předzemského bytí, ten Kristus, který byl dříve jen v mimozemských sférách, ten sestoupil na Zem křížem na Golgatě.“ ‘Proto se v prvních čtyřech stoletích také v západní Evropě zaměřovala pozornost především na sestoupivšího Krista. Všude najdete v ličeních prvních století po Kristu (literatura je ovšem z větší části zničena), jak Kristus sestoupil ze světů kosmických a duchovních a jak přijal v těle Ježíše z Nazaretu pozemské bytí. Tomuto sestoupení, tomuto sklonění se k Zemi byla tenkrát připisována nejvyšší hodnota.<sup>2</sup> Když ale se čtvrtým stoletím po Kristu začali dávní zasvěcenci vymírat a nebyla tu ještě nová zasvěcovací věda, která mohla přijít teprve v poslední třetině 19. století, když tito dávní zasvěcenci vymřeli, tu se musilo zapisovat do dokumentů, co bylo dříve bezprostředním nazíráním. Bylo třeba to uchovávat tradicí; lidé musili, aby dosáhli vědomí svobody, na nějakou dobu zapomenout starou zasvěcovací vědu. Tak se stalo, že čím více se lidstvo blížilo 19. století, tím více bylo zapomenuto, jak nadsmyslová Kristova bytost sestoupila do zemského bytí a v těle Ježíše z Nazaretu přijala pozemskou existenci.

Pohlíželo se zprvu jen na historickou událost a lidé postupně v souvislosti s Ježíšem ztráceli Krista, odnaučili se mluvit o Kristu jako o nadsmyslové bytosti. Musíme dnes opět začít mluvit o Kristu jako o nadsmyslové bytosti, musíme se naučit chápat, co to znamená, že Kristus udržuje lidskou duši při životě, neboť tělo se během vývoje lidstva změnilo. Proč měli dávní lidé jasnozření? Protože tělo bylo měkčí a žlázy v lidském těle byly ještě čilejší. Právě činnost žláz se přiblížila ke ztvrdnutí, a čím více toto tvrdnutí pokračuje, čím více lidské tělo tvrdne, čím se činnost žláz stává tvrdší a tužší, tím nastává, že ztvrdlé lidské tělo může sloužit intelektualismu, který se stále víc a více vytváří, když činnost žláz v lidském těle tvrdne a lidské tělo samo se stává jako takové mimořádně použitelné pro rozum. Ale souvislost s duchovním světem si člověk musí o to více získávat duší. O tom všem věděli ještě zasvěcenci prvních křesťanských staletí, jen ty věci vyjadřovali s takovou odvahou, s níž se dnes již nemluví. Říkali, že by lidé byli fysicky stále churavější a churavější, kdyby nepřišel Kristus a kdyby je nebyl uzdravil, vycházejí z jejich duší. Proto byl Kristus v prvních křesťanských staletích uctíván nikoli jen v naší abstrakci, nýbrž byl především uctíván jako léčitel, jako velký světový lékař, jako ten, kdo přináší uzdravení a spásu. Dnes musí být tyto věci opět vydobyty. Mohou být vydobyty jen tehdy, když může člověk opět nahlížet do tajemství narození a smrti. Onu schopnost, která dovede nahlížet do těchto tajemství narození a smrti, lze získat jen cestou imaginace, jen cestou inspirační a intuitivní vědy. Musíme dostat o tom zvěst, neboť ten, kdo o tom obdrží zvěst, získá také již duševně o tom názor.

To je to, co jsem vám měl dnes říci o souvislosti člověka s oněmi světy, které člověk narozením opouští a do nichž smrtí opět vstupuje.